

A realizmus és a giccs határán

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 37. szám, 2017. szeptember 15.

Nem tudom, miből jutott arra a következtetésre Radnóti András, hogy „az összefogást művelt körökben manapság magától értetődőnek szokás tekinteni”? (Az összefogáscsapdáról, *ÉS*, 2017/35., szept. 1.) Tapasztalataim szerint ugyanis „művelt körökben” legalább annyian érvelnek az összefogás mellett, mint ellene. Mint ahogy az összefogás fogalmát magát is nagyon sokféleképpen értelmezik ugyanezekben a körökben. Vannak, akik a teljes összekapaszkodás hívei, mások a különlistát és a közös egyéni jelöltállítást támogatják – ami egyébként a jelenlegi választási rendszerben kivitelezhetetlen, és sokan az ún. koordinált jelöltállításra voksolnak, amikor az ellenzéki pártok önálló listát állítanak, de a háttérben megállapodnak, hogy az egyes választókörzetekben nem indítanak egymás ellen egyéni jelölteket. És nemkevesen vannak azok, akik egy ernyőszervezet létrehozása mellett érvelnek, amely mögé az összes ellenzéki párt beállhat. Mindemellett az összefogás híveinek körében is késhegyre menő, fontos elvi viták folynak arról is, hogy a Fidesz-kormány leváltása érdekében szabad-e „az ördöggel cimborálni”, vagyis a Jobbikkal összefogni. Én személy szerint ezt nem helyeselném, de számos, általam nagyra becsült demokrata ezt az áldozatot sem tartja túlzottnak a Fidesz leváltása érdekében. És én ezért nem nevezném szűklátókörűnek, szemellenzősnek őket.

Mindenekelőtt szeretném leszögezni, hogy a választási összefogás korántsem jelenti a későbbi koalíciós kormányzás kényszerét. Ahogyan 1998-ban erre a szomszédos Szlovákiában példát láttunk, a jobb- és baloldali pártok összefogásának eredményeként megnyert választások után a jobboldali pártok alakítottak kormányt, a baloldal pedig ellenzékbe vonult. És bizonyos értelemben hasonló volt a helyzet a rendszerváltás idején számos környékbeli országban; a jobb- és baloldal együttes erővel döntötte meg az államszocialista diktatúrákat, hogy utána a választások eredményeként ki kormányra kerüljön, ki pedig ellenzékben politizáljon tovább. A mai magyarországi politikai, közjogi helyzet pedig inkább hasonlít a rendszerváltáskori állapotokra, mint egy demokratikus ország közviszonyaira.

Radnóti András szerint „az összefogás a megújulás, a politikai és morális fejlődés legutolsó reményének is betesz, egyedül a Fidesztől való megszabadulás céltalan célja motiválja”. Én viszont éppen ennek az ellenkezőjét gondolom; ha Magyarország nem tud a Fidesztől 2018-ban megszabadulni – amire nagy esély van –, akkor éppen ez tesz be a megújulás, a politikai és morális fejlődés legutolsó reményének. Meggyőződésem szerint, ha 2018-ban nem sikerül az országnak a Fidesz-kormánytól megszabadulnia, akkor évtizedekre búcsút mondhatunk az alkotmányos jogállam és a demokratikus intézmények restaurálásának, és visszavonhatatlanul leszakadunk nemcsak a mag-Európától, hanem saját régióink országaitól is. Hogy ezt nyilvánvalóan lássuk, ahhoz nem kell más, mint extrapolálni az elmúlt hét évben érvényesülő politikai, gazdasági és társadalmi trendeket. A demokratikus intézményrendszer brutális felszámolásáról, az ország teljes politikai megszállásáról rengeteg szó esett már e lap hasábjain is, ennek részleteibe felesleges belemennünk. A korábban is gyenge lábakon álló, forráshiánnyal küszködő oktatási rendszer, az egészségügy és a szociális ellátórendszer végleges széttűllesztése napjainkban is zajlik. A 2010 előtt is rendkívül beszűkült mobilitási csatornák az elmúlt évtizedben teljesen bezáródtak, manapság Magyarországon egy szegénységben élő, tehetséges és ambiciózus fiatalnak semmiféle esélye nincs arra, hogy kitörjön abból a társadalmi helyzetből, amelybe született. A Fidesz-kormány szegényellenes politikájának következményeként a társadalmi egyenlőtlenségek és igazságtalanságok folyamatosan növekednek, a szegények egyre szegényebbek, a kormány által kijelölt gazdagok pedig egyre gazdagabbak lesznek. Mindeközben a kormány gőzerővel veri szét a civil szféra szervezeteit és a független tudományos, kulturális és művészeti intézményeket. Ez a rendszer a legfőbb ellenségének a

szabad és autonóm intézményeket és egyéneket tartja. Ezért aztán ebből az országból menekül a tudás és a tehetség, új hazát keresnek a jól képzett, vállalkozó szellemű, ambiciózus fiatalok. Az elmúlt években több mint 600 ezer, többségében fiatalember hagyta el az országot, és egy napokban publikált kutatás eredményei szerint még több mint egymillióan vannak, akik ugyancsak úgy gondolják, hogy a jövőben máshol keresik a boldogulásukat. És ami talán ennél is kétségbeejtőbb: a magyar fiatalok közel 40 százaléka (!) tervezi ugyanezt. Az alacsony keresetek mellett éppen az Orbán-rendszer a kivándorlás legfontosabb indítéka.

Ami pedig a gazdasági jelzőszámokat illeti, az ország helyzetét és perspektíváit legátfogóbban jellemző versenyképességi mutató értéke 2010 óta évről évre drámaian romlik, míg 2009-ben a 42. helyen álltunk, 2017-ben már a 69. helyre csúsztunk vissza a versenyképességi rangsorban, és az ország gazdasági teljesítménye az összes vizsgált területen romlott. Szégyenszemre ma már nemcsak a szlovák, hanem a román és a bolgár gazdaság is erősebb, versenyképesebb a magyarnál. A mezőgazdaságban uralkodó tulajdonviszonyok szédületes iramban történő refeudalizációja pedig véglegesen tönkreteszi a magyar falut. A Fidesz elmúlt évi kormányzásának szomorú következményeként Magyarország mára a kelet-közép-európai régió leggyengébben teljesítő gazdaságává vált, és e lecsúszás legfontosabb indikátora a mindent előntő kormányzati korrupció.

Bízom benne, hogy az iménti, hevenyészett és vég nélkül folytatható felsorolás önmagában is elegendő magyarázat arra, miért gondolom, hogy a Fidesz leváltása önmagában is érték, legitim politikai törekvés, nem pedig „*céltalan cél*” – ahogyan Radnóti András véli. Hiszen mi szolgálhatná inkább egy ország érdekét, mint hogy megszabaduljon attól a rablóbandától, amely teljes gazdasági, politikai és erkölcsi válságba sodorta?

Radnóti András szerint összefogni azért nem érdemes, mert a választásokon induló kormányellenes pártok közötti „*világnézeti, értékrendbeli ellentétek félre tételét követően nem marad tartalom, amivel a választókat meg lehet győzni*”, én azonban azt gondolom, hogy bár a kormánykritikus demokratikus pártok mind identitásukat, mind múltjukat, mind törekvéseiket tekintve valóban jelentősen különböznek egymástól, a legfontosabb, a demokrácia alapértékeit jelentő fundamentumok fontosságában mégis egyetértenek. Hogy melyek ezek az alapértékek? Az alkotmányos jogállam, a demokrácia, az emberi szabadságjogok és az Európai Unió iránti elkötelezettségük. Meggyőződésem szerint a politika arról is szól, hogy a benne részt vevők képesek rangsorolni a számukra fontos értékeket és az országra leselkedő veszélyeket, és szükség esetén megkeresik azt a legkisebb közös többszöröst, amellyel még együtt tudnak működni. Hogy végletes példával éljek, feltételezem, hogy a demokrata idol W. Churchill és a véreskezű diktátor J. V. Sztálin ideológiai orientációjában, értékrendjében, ha nagyítóval keresnénk, sem találunk közös pontot, ám felmérték, hogy mindenféle kölcsönös ellenszenvüknél, nota bene utálatuknál és egymás iránt érzett megvetésüknél fontosabb Hitler legyőzése, ezért e cél érdekében átmenetileg túlléptek ezeken a békeidőben feloldhatatlan különbségeken. És ha ma Magyarország válságos helyzetében azt mondják, hogy a legfontosabb az elnyomó, az országot hosszabb távon a gazdasági összeomlásba hajszoló, korrump kormány leváltása, az alkotmányos jogállam és a demokratikus intézményrendszer restaurálása és uniós tagságunk megőrzése, akkor ez, ebben a helyzetben elegendő alapot teremt az együttműködéshez. Ha másért nem, életkoromnál fogva, valószínűleg helyből több rosszat tudok elmondani az MSZP-ről, mint fiatal vitapartnerem nekifutásból. Ugyanakkor az a tény, hogy az elmúlt 27 évben alapvetően soha nem kérdőjeleződött meg a Szocialista Párt alkotmányos jogállam, demokrácia és Európai Unió iránti elkötelezettsége, és ez ezekben a válságos és végzetes időkben elegendő garancia arra, hogy a többi demokratikus párt összefogjon vele a diktatórikus és velejéig korrump Fidesz-rendszer megbuktatása érdekében. Meggyőződésem szerint Magyarországnak nincs még négy éve arra, hogy visszatérjen az európai útra.

Radnóti András szerint, ha a Fidesz a valóban nagyon különböző identitású demokratikus ellenzéki pártok összefogásának eredményeként bukik meg, akkor a „*bukást követő időszakot elképzelni lehetetlen (...), hiszen honnan tudjuk mi lesz a győzelem másnapján még inkább ötszáz nappal később*”. És ebben van

igazság; valóban nem tudhatjuk bizonyosan, hogy a választáson győztes koalíció képes lesz-e a győzelmi mámor után is önös pártérdekei elé helyezni az ország érdekét. De ez legalább esélyt teremt az ország számára, hogy egy kormány kirángassa az ország szekerét a tévútról, amelyen nyolc éve tántorog. Ezzel szemben nem szükségeltetik különösebb képzelőerő annak elgondolásához, hogy mi lesz abban az esetben, ha a Fidesz ismét megnyeri a választásokat. „Folytatjuk” – ígérte 2014-ben Orbán Viktor, és ez azon kevés ígéreteinek egyike, amelyet be is tartott. Valóban folytatták, ezért tartunk most ott, hogy a hajdani éllovasból a régió sereghajtója lettünk, egyre távolabb kerülünk a demokratikus Európától és mind közelebb a keleti diktatúrákhoz. Ha 2018-ban harmadszor is nyernek, akkor józan embernek nem lehet kétsége afelől, hogy a győzelemtől megittasulva, magasabb fokozatra kapcsolva folytatják a rombolást.

Vitapartnerem szerint *„a vegytiszta tehetségtelenségen és a felek száználmas marakodásán túl azért van sikertelenségre ítélve az együttműködés politikája, mert egyetlen lehetséges célja, a Fidesz hatalom megdöntése önmagában nem legitim és politikailag nem működőképes”*. Erre az állítására azonban a legjobb cáfolatot a valóság nyújtja. Említhetném a jobb- és baloldali ellenzék együttműködését a Kádár-rendszer megbuktatása idején, de hogy ne menjünk vissza e történelmi időkhöz, az elmúlt évtizedekben demokratikus országokban számos olyan összefogásra láttunk példát, amelyben a felek identitása, értékrendje nagyon távol állt egymástól, és ezek a koalíciók sok esetben mégis nemcsak működőképesek, hanem sikeresek is voltak. Hogy a demokrácia és a szabadság megóvása érdekében létrejövő összefogás lehet sikertörténet, azt talán a kilencvenes években, a miénkhez nagyon hasonló helyzetben lévő, a mečiarizmustól sanyargatott Szlovákia példája szemlélteti legjobban. Vladimír Mečiar 1990-ben üstökösként robbant be a szlovákiai politikai életbe, 1990 és 1998 között háromszor állt a szlovák kormány élén. Orbán Viktorhoz hasonlóan egyetlen pillanatra sem hagyott kétséget afelől, hogy autoriter politikus a liberális demokrácia esküdt ellensége. Ennek ellenére, vagy talán éppen ezért, hazájában rendkívüli népszerűségnek örvendett, háromszor nyert választásokat, pártjának támogatottsága 1991-ben például elérte a 90 (!) százalékot. Miniszterelnökségét az első perctől kezdve hangos belpolitikai botrányok és bűnügyek kísérték, de konfliktusba keveredett minden szóba jöhető európai országgal és az Egyesült Államokkal is. A Mečiar-korszak idején Szlovákia botránytól botrányig bukdácsolt, az ország búzlott a korrupciótól, és a kaosz felé sodródott. Ahogyan a korabeli amerikai külügyminiszter Madeleine Albright találón jellemezte, „Szlovákia fekete lyuk Európa térképén”. Akkoriban északi szomszédunkat mindenki leírta, úgy tűnt, hogy egyszer s mindenkorra leszakad Európától. Az ország számára végzetes veszélyt ismerték fel a jobb- és baloldali pártok vezetői, és az 1998-as választásokra, félretéve összes, egyébként kibékíthetetlennek tűnő ideológiai és értékrendbeli ellentéteiket, összefogtak a Mečiar-rendszer megbuktatása érdekében. És az összefogás meghozta eredményét! Nemcsak Mečiar-t sikerült végérvényesen leradírozni a politikai pályáról, hanem a választások után megalakult jobboldali Dzurinda-kormány néhány év alatt az országot visszakormányozta az európai fősodorba. Nemcsak növekedési pályára állította a gazdaságot, hanem olyan bátor és tehetséges egészségügyi, szociális és nyugdíjrendszer reformot hajtott végre, amelynek az összes posztoszocialista ország csodájára jár. Néhány év alatt helyreállította Szlovákia megtépázott nemzetközi tekintélyét, és bár a kilencvenes években nem sokan adtak volna ezért egy lyukas garast, Magyarországgal egy időben Szlovákia a NATO és az Európai Unió tagja lett. Mečiar megbuktatása és a Dzurinda-kormány két ciklusa vitathatatlan sikertörténet, amely soha nem valósulhatott volna meg, ha 1998-ban nem fognak össze a jobb- és baloldali pártok Szlovákiában! S hogy ezzel szemben szélsőséges esetben hová vezethet az együttműködésre és összefogásra való képtelenség, annak látványos példája a Weimari Köztársaság csúfos bukása és a Harmadik Birodalom hatalomra jutása. 1933-ban, a választásokon ugyanis Hitler pártja csak a szavazatok kisebbségét, 44 százalékát szerezte meg, és valójában a nácik ellenzékének kicsinyes és ostoba marakodása, önzése és együttműködésre való képtelensége juttatta hatalomra a Harmadik Birodalmat.

Radnóti András és pártja, a Momentum a magyar demokrácia és szabadság zálogát a ma még kis pártok parlamenti bejutásában és lassú megerősödésében látja. Céljuk, amint ezt többször kifejtették, hogy 2018-ban – senkivel nem összefogva – bejussanak a parlamentbe, és 2022-re kormányképes erővé váljanak. Én azonban – velük szemben – éppen ezt gondolom kognitív csapdának. Nem látom be ugyanis, hogy mi

értelme lenne 5-6 százalékos pártként bejutni abba a Fidesz által uralt antidemokratikus parlamentbe, ahol, amint ezt az elmúlt évek fényesen bizonyítják, az ilyen kis pártokra nem vár más sors, mint a folyamatos demoralizálódás, megaláztatás és a politikai amortizáció, parlamenti részvételük nem jelent egyebet, mint hogy kulisszát biztosítanak a Fidesz álságos színjátékának, a demokrácia mímelésének. E szomorú sorsot a legeklatánsabban számomra a PM kálváriája bizonyítja. A Párbeszéd Magyarországért tehetséges, talpig becsületes, bátor, koncepciózus és rengeteget dolgozó politikusaival az elmúlt négy évben naponta próbálták feltörölni a padlót a kormánypárt politikai verőlegényei, a kis párt hazai és európai erőfeszítéseit és sikereit nemhogy elismerés nem kísérte, hanem ma már a láthatóságért folytatnak kétségbeesett küzdelmet. Mert egy tisztességes párt erényei csak egy demokratikus rendszerben hozhatják meg gyümölcsüket, egy antidemokratikus látszatparlamentben eleve vesztesre vannak ítélve. Mindemellett jól látható, hogy a napról napra szaporodó demokratikus ellenzéki pártok évek óta ugyanazt a tortát szeletelgetik újra és újra, anélkül, hogy a politikailag passzív körében bármiféle mozgolódást indukálnának, és az Orbán-kormányt elutasító nem szavazók közül bárkit sikerült volna mozgósítaniuk. Igaz ez a Momentumra is. Így azonban, ha a kis pártok nem működnek együtt, nemcsak saját jövőjüket teszik kockára, hanem a demokratikus oldalra adott szavazatok akár 10 százaléka is elveszhet, ami garancia a Fidesz újabb kétharmados győzelmére.

A 2022-re gyűrő politikai pártok és a stratégiájukat támogató elemzők mintha abból a ki nem mondott feltételezésből indulnának ki, Magyarország sorskönyvében meg van írva, hogy – ha némi kitéréssel is, de – örökre az európai demokratikus jogállamok közösségének tagja maradunk. Nekem ezzel kapcsolatban vannak nagyon komoly kétségeim.